

"Teoria argumentacji a rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa"

Projekt badawczy ma przede wszystkim służyć realizacji celów poznawczych – lepszemu zrozumieniu istoty rozumowań prawniczych w konstytucyjnym państwie prawa. Jego wpływ na rozwój polskich nauk prawnych wynika z nowatorskiego charakteru projektu – po raz pierwszy, nie tylko w polskim prawoznawstwie, kompleksowej analizie argumentacyjnej poddane zostaną rozumowania prawnicze przeprowadzane przez prawników w instytucjonalnych ramach konstytucyjnego państwa prawa, istotnie różniących się od ram państwa prawa. Z uwagi na zakres prowadzonych badań, ich rezultaty będą nadawały się do wykorzystania nie tylko w obronie teorii i filozofii prawa, lecz także dogmatyki prawa konstytucyjnego. Ponadto, dzięki projektowi stworzona zostanie możliwość modyfikacji bardzo pozytywistycznego i formalistycznego paradygmatu nauk prawnych, aktualnie dominującego w polskiej kulturze prawnej.

Celem projektu badawczego jest krytyczna analiza możliwości zastosowania teorii argumentacji prawniczej do modelowej analizy podstawowych typów rozumowań prawniczych (tj. rozumowań aplikacyjnych, interpretacyjnych i walidacyjnych) we współczesnym konstytucyjnym państwie prawa. Sprawdzenie zasadności tej hipotezy w postaci analizy rozumowań prawniczych, zarówno przeprowadzanych podczas postępowania sądowego (w sądach powszechnych i konstytucyjnych), jak i mających miejsce w prawoznawczych rozważaniach dogmatycznych, umożliwi rozwiązanie szeregu problemów szczegółowych, związanych z interpretacją prawniczą, rozstrzygnięciami walidacyjnymi i sądowym stosowaniem prawa, które w sposób niezadawalający stara się rozstrzygnąć tradycyjna teoria rozumowań prawniczych, osadzona w paradygmacie pozytywizmu prawniczego. Najważniejszym z tych problemów jest zrozumienie istoty poszczególnych rozumowań prawniczych w aktualnym kontekście konstytucyjnego państwa prawa, w którym najważniejszą rolę odgrywają zasady prawa, bezpośrednio wpływające na rozstrzygnięcia kwestii interpretacyjnych („interpretacja weniowa”), walidacyjnych (materialne kryteria obowiązywania) i aplikacyjnych (ograniczenie sfery dyskrecyjności sądowniej, jednolitość orzecznictwa).

Neokonstytucjonalna teoria konstytucyjnego państwa prawa rozwijana jest dopiero od kilkunastu lat, lecz fenomen konstytucyjnego państwa prawa wiązany jest z ustanowieniem nowych, post-autorytarnych konstytucji we Włoszech (1947), Niemczech (1949), Portugalii (1976), Hiszpanii (1978) oraz w wielu państwach Ameryki Łacińskiej (Nikaragua 1987, Brazylia 1988, Kolumbia 1991, Paragwaj 1992, Peru 1993, Argentyna 1994, Wenezuela 1999, Ekwador 2008, Boliwia 2009). Można zatem przyjąć, że stopniowy proces konstytucjonalizacji współczesnych porządków prawnych, aczkolwiek zdefiniowany dopiero pod koniec ubiegłego stulecia, rozpoczął się również w latach pięćdziesiątych XX wieku. Nie wymaga również głębszego uzasadnienia to, że tak i polska Konstytucja z 1997 roku zalicza się do grupy post-autorytarnych konstytucji, prowadzących zdaniem neokonstytucjonalistów do stopniowej konstytucjonalizacji porządku prawnego i gruntownej zmiany charakteru podstawowych rozumowań prawniczych, związanej z transformacją państwa prawa w państwo sądownie. Niestety, pomimo że sama idea konstytucjonalizacji była już przedmiotem refleksji polskiej nauki prawa, w szczególności dogmatyków prawa konstytucyjnego, neokonstytucjonalna teoria prawa nie doczekała się jeszcze naukowego opracowania w obronie polskiego prawoznawstwa.

Teorie argumentacji prawniczej, tworzone od lat pięćdziesiątych XX wieku, stały się istotnym elementem nurtu antypozytywistycznego współczesnej teorii prawa. Pomimo tego, że tak i bardzo liczni polscy teoretycy prawa przyczynili się do ich rozwoju, analizując w perspektywie argumentacyjnej różne typy, problemy i aspekty rozumowań prawniczych, brak w literaturze polskiej kompleksowego opracowania, poświęconego argumentacyjnej teorii rozumowań prawniczych. Tak i w literaturze światowej monografie poświęcone tej tematyce należą do rzadkości; w literaturze europejskiej odnajdujemy raptem trzy monografie na temat teorii argumentacji prawniczej. Jak łatwo zauważyć, dotychczasowy stan wiedzy, szczególnie w obronie nauki polskiej, uznawany za wysoce niezadawalający, a zaplanowane w ramach projektu nowatorskie badania posłużyły wypełnieniu wielu luk w bardzo ważnej sferze refleksji prawniczej, dotyczącej rozumowań prawniczych w konstytucyjnym państwie prawa. Ponadto, proponowany projekt badawczy doskonale wpisuje się w program interdyscyplinarnej „Polskiej Szkoły Argumentacji”, której *Manifest* został niedawno opublikowany oraz w ważny obszar prawoznawczych badań interdyscyplinarnych na styku analitycznej teorii prawa i dogmatyki prawa konstytucyjnego.

Główna hipoteza badawcza projektu głosi, że modele rozumowań prawniczych, oparte na dorobku teoretyków argumentacji prawniczej, umożliwią bardziej adekwatne ujęcie i zrozumienie istoty rozumowań prawniczych, ich metod oraz technik, niż tradycyjne, pozytywistycznie zorientowane metody analizy rozumowań aplikacyjnych, interpretacyjnych i walidacyjnych, wywodzące się z *juristische Methodenlehre*. W szczególności, w kontekście współczesnej przemiany państwa prawa (*Rechtsstaat*) w konstytucyjne państwo prawa, z jakimi mamy do czynienia w Europie kontynentalnej, przyjmujemy hipotezę, że w obronie antyformalistycznego nurtu teorii argumentacji prawniczej za najbardziej użyteczne należy uznać modele rozumowań prawniczych bazujące na retoryczno-topicznych teoriach argumentacji prawniczej, natomiast w ramach nurtu formalistycznego – modele opracowane w ramach podejścia informatyczno-komputerowego, bazującego na logikach nieklasycznych (niemonotonicznych, podwójnych) i związanej z kierunkiem badawczym zwanym „Sztuczna Inteligencja i Prawo”.